

Miért (lenne) fontos a közgazdasági elmélettörténet?

Linda Yueh: *The Great Economists. How Their Ideas Can Help Us Today*

Penguin Books, London, 2019, 357 o.

„A közgazdaságtan tanulmányozásának nem az a célja, hogy kész válaszokat kapjunk a gazdasági kérdéseinkre, hanem az, hogy felismerjük, ha a közgazdászok félre akarnak vezetni bennünket.”

(Robinson [1955] 75. o.)

Ma annak ellenére is kevesen vesznek kezükbe gazdaságtörténeti és elmélettörténeti témájú könyvet, hogy a 2008-as pénzügyi és reálgazdasági válság után a klasszikusok receptjének áttekintése újra időszerűvé vált. Az érdektelenség egyik oka leginkább az – és erre sajnos hazai tapasztalatokkal is szolgálhatunk –, hogy az egyetemek képzési palettájáról szinte teljes egészében eltűntek ezek a tantárgyak, s drámaian csökkent azok száma, akik elmélettörténeti kérdésekkel foglalkoznak. Érdekes jelenség azonban, hogy az utóbbi két évtizedben egy másik folyamatnak is szemtanúi lehetünk. Azzal párhuzamosan ugyanis, hogy a gazdaságtörténet és az elmélettörténet gyorsuló ütemben veszít jelentőségéből, egyre inkább növekszik az intellektuális szakadék a még mindig e területen dolgozó közgazdászok és történészek között. Űdítő például azt látni, hogy vannak olyan szerzők (példaként említve Niall Fergusont, Carmen Reinhartot, a Kenneth Rogoff–Kenneth Pomeran szerzőpárost, David Graebert vagy éppen Thomas Pikettyt), akik kimondottan terjedelmes könyveket publikálnak, és kielégítik azok intellektuális érdeklődését, akik nagyobb érzékenységet mutatnak a szélesebben értelmezett gazdasági és történeti háttér megismerése és megértése iránt.

A *The Great Economist* című kötet – Linda Yueh első olyan írása, amely kereskedelmi forgalomban is megjelent – ugyan nem kimondottan terjedelmes, és nem is gazdaságtörténeti, ennek ellenére olyan elmélettörténeti utazásra invitál, amely egyértelműen felhívja a figyelmet a tudományterület fontosságára, és sokak téma iránti érdeklődését is kielégítheti. Az olvasó mindemellett kíváncsi lehet arra is, hogy egy ilyen profilú könyv miért kaphatta meg 2018-ban a *The Times* legjobb üzleti könyve címét.¹

¹ Az elektronikus kiadás éve: 2018.

A könyv szerzője azon túl, hogy a University of Oxford St. Edmund Hall közgazdasági ösztöndíjasa és a London School of Economics (LSE) oktatója, az LSE IDEAS és a Peking University vendégprofesszora is. Rendszeresen közöl írásokat a *The Times*, a *Financial Times* és a *The New York Times* hasábjain. A közgazdasági elmélettörténet iránti elkötelezettsége folyamatosan megjelenik az írásaiban, és mélyen áthatotta például a University of Kent School of Economicson 2019-ben tartott előadását is.

A könyv teljesíti az alcímében foglaltakat, a szerző ténylegesen azt a kérdéskört járja körül, hogy a klasszikus közgazdászok elméletei és nézetei hogyan segíthetnek bennünket a jelen kihívásainak megértésében és kezelésében. Ebből adódóan nagyobb érdeklődéssel olvashatjuk az egyes fejezeteket, és felmerülhet bennünk a kérdés, hogy a különböző korokban élő és alkotó klasszikusok megoldásai és válaszai mennyiben lehetnek relevánsak a modern kori problémákra.

A szerző központi kérdésnek tekinti a gazdasági növekedés minőségének és természetének tanulmányozását, és szándékosan választ olyan közgazdászokat, akik általános kérdésekkel (növekedés, innováció, a piacok jellemzői) foglalkoznak/foglalkoztak. Saját választása alapján 12 klasszikus közgazdász elméletét és a közgazdasági gondolkodásra gyakorolt hatását mutatja be. Kimondottan az a kérdés foglalkoztatja, hogy a fejlődő ázsiai, afrikai, latin-amerikai és kelet-európai országok számára milyen növekedési pálya vázolható fel az általa kiválasztott klasszikus közgazdászok elméleteinek tükrében. Ugyanakkor fontos megjegyeznünk, hogy Linda Yueh némileg össze is zavarja az olvasót, hiszen a már fejlett világ kihívásai is szép számmal megjelennek az egyes fejezetekben.

A könyv a bevezető gondolatok után 12 fejezetet és epilógust tartalmaz. Az egyes fejezetek gondolatmenete azonos: elsőként a klasszikusok jelentőségét emeli ki a szerző, majd az életútjaikat mutatja be röviden és lényegre törően, végül egy-egy jelenkori probléma felvetésének megoldásaként hívja segítségül a tárgyalt klasszikus elméletét. A recenzens számára kifejezetten megnyerő, ahogyan a szerző a klasszikus közgazdászok jelentőségét és elméleteit bemutatja: már az is a könyv egyik legnagyobb értéke, ahogyan kiemeli az életutakat, illetve az azokat formáló tényezőket. Rá kell mutatni azonban arra is, hogy a klasszikus elméletek és a jelenkori kihívások összekapcsolásának gondolatmenete nem minden esetben következetes, és a szerző által levont következtetések sem minden esetben helytállóak. Az olvasóban felmerülhet az a kérdés is, hogy hogyan is lehetne egy évszázadokkal, évtizedekkel ezelőtt megalkotott modellt vagy elméletet egy teljesen más gazdasági és társadalmi környezetre adaptálni. A könyvet érő kritikák leginkább ezt a problémát emelik ki, és ezzel a recenzensnek is egyet kell értenie. Az olvasónak alapvetően azt kell eldöntenie, hogy kíván-e egy ilyen időutazásban részt venni, vagy áltudományos megközelítésnek gondolja mindezt. Ettől eltekintve a szerző ugyancsak komoly érdeme, hogy a klasszikusok bemutatásakor sok-sok olyan örökzöldnek tekinthető idézetet szerepeltet, amelyek elolvasása után az elmélettörténetre egy kicsit is fogékonyabb olvasók kedvet kaphatnak az egyes szerzők munkásságának mélyebb megismerésére.

Az első fejezet *Adam Smith* munkássága kapcsán arra keresi a választ, hogy a jelenlegi világgazdasági helyzetben nagyobb szerepet kell-e kapniuk a kormányoknak

a saját gazdaságukban, és egyáltalán, milyen mozgástér van ott, ahol a szolgáltató szektor a nemzeti jövedelem háromnegyedét adja.

A *David Ricardónak* szentelt második fejezetben a „mai is élő” Ricardo azt a kérdést kapná, hogy mit kellene tenniük a kormányoknak az állandósulni látszó kereskedelmimérleg-hiánnyal.

A recenziens számára örömteli volt azzal szembesülni, hogy a harmadik – egyébként nem is csekély terjedelmű – fejezetben *Karl Marx* kap helyet. (Ez az öröm leginkább annak szólt, hogy a nagyon sok transzformációs válságon túljutott ország egyetemén nemhogy nem tanítják Marxot, de sokan még Marx nevének említésétől is ódzkodnak.) A szerző pedig választásával egyértelműen jelzi, hogy a közgazdasági gondolkodók között helye van Marxnak is. A ma is élő klasszikus egy kifejezetten releváns kérdést kapna: „Gazdaggá válhat-e egy olyan ország, mint Kína?” Egyáltalán milyen valójában a piacgazdaságra való áttérés Kínában, és melyek a legfontosabb reformkihívások?

A könyv negyedik fejezetében, *Alfred Marshall* munkássága tükrében a kapitalizmus egyik sajátossága, a növekvő egyenlőtlenség kerül górcső alá. A kérdés pedig az, hogy mit kezdene Alfred Marshall a mai fejlett világ növekvő egyenlőtlenségével.

Az ötödik fejezetet Linda Yueh *Irving Fishernek* szenteli, életének és munkásságának bemutatása után felhívja a figyelmünket, hogy a magánszektor és az állami szféra adósságnövekedése közel áll ahhoz az adósságdeflációhoz, amelyet maga Fisher a nagy gazdasági világválság okaként nevezett meg. Ebből pedig azonnal adódik a kérdés: megismétlődnek majd az 1930-as évek? Mit mondana ezzel kapcsolatban Irving Fisher?

A hatodik fejezetben *John Maynard Keynes* munkássága kerül terítékre. A szerző talán nem meglepő módon új kontextusban azt a kérdést igyekszik körüljárni, hogy mekkora és mennyire beavatkozó kormányzatra van szükség. Emellett egy érdekes gondolatmenetet olvashatunk arról is, hogy miként vélekedne Keynes arról, ha a kormányzat annak érdekében adósodna el, hogy beruházzon.

Joseph Schumpeterről szól a hetedik fejezet. A ma élő Schumpeter egészen alapvető kérdéseket kapna: Hogyan lehetne leküzdeni a legnagyobb gazdaságok innovációs kihívásait, és hogyan lehetne további innovációk segítségével ösztönözni a szolgáltatásalapú és az egyre inkább digitális gazdaságokat? A legfontosabb kérdés azonban kétségtelenül az, hogy Schumpeter milyennek értékelné a kínai innovációs potenciált, és a saját értelmezésében Kína csatlakozhat-e már a fejlett országok táborához. Linda Yueh rövidebb esettanulmányokkal (Nokia és BlackBerry, illetve Apple és Samsung) próbálja nyugvóponttra helyezni ezt a kérdést: Schumpetert idézve rámutat, hogy mindig is az innovatív vállalatok segítették gazdaságaik növekedését és fejlődését.

A nyolcadik fejezetben *Friedrich Hayek* következik, akinek a munkássága kapcsán egyrészt felmerülhet, hogy mit tanulhatunk a pénzügyi válságokból, másrészt kaphatunk-e képet a kapitalizmus jövőjével kapcsolatban.

A kilencedik fejezet *Joan Robinsonról* szól, akihez a tökéletlen verseny fogalmának a közgazdaságtanba való bevezetése fűződik. Ha ma is élne, Linda Yueh azon kérdésére kellene választ adnia, hogy a középosztály jövedelme miért növekszik vontatottan a már fejlett országokban, és egyáltalán, mit lehetne kezdeni az

alacsony bérek kihívásával. A fejezet végén a könyv szerzője, mint egyébként az egyes fejezetekben többször is, egy kimondottan jó idézetet használ a kérdés árnyalására: „A kapitalisták általi kizsákmányolás szenvedései eltörpülnek azon szenvedések mellett, amelyeket akkor érzünk, amikor semmilyen formában nem zsákmányolnak ki bennünket.” (*Robinson* [1962] 46. o.)

A könyv tizedik fejezetében *Milton Friedman* kap helyet, akinek a szerző – kimondottan egzakt értékeléssel – elismeri akadémiai és tudományos pályafutását, viszont kevésbé elismerő a politikai és közéleti tevékenységével kapcsolatban. Ma Friedmannak arra kellene választ adnia, hogy vajon a központi bankok túlságosan aktívak-e, és kiléptek-e a hatáskörükből. Biztosak lehetünk abban, hogy a 2008-at követő időszak eseményei kapcsán Friedmannak sok mondanivalója lenne, és Linda Yueh tolmácsolásában vázlatos képet kaphatunk néhány megállapításról.

A tizenegyedik fejezetben *Doughlass North*, az intézményi közgazdaságtan legtekintélyesebb képviselője szerepel. Linda Yueh – miután bepillantást nyújt a munkásságába és értékeli a hatását a közgazdasági gondolkodásra – arra keresi a választ, hogyan értékelné North a jelenlegi fejlődési kihívásokat és néhány ország intézményi struktúráját.

Az utolsó fejezet szereplője, *Robert Solow* az egyetlen, aki még ma is él a kiválasztott klasszikusok közül. A fejlett gazdaságok növekedési üteme alacsonyabb, mint a 2008-as válság előtt, de ennek nem csak a válság az oka, így kimondottan érdekes lehet Solow munkásságának tükrében annak a kérdésnek a körüljárása, hogy milyen valószínűsége van a termelékenységnövekedés lelassulásának és a lassú növekedés állandósulásának. A szerző kimondottan érdekes kérdést feszeget akkor is, amikor arról értekeznek, hogy mit javasolna Solow a lassú növekedés dilemmájára.

A könyv epilógusában a szerző saját gondolatait fogalmazza meg a globalizáció jövőjével kapcsolatban, és egyrészt arra a kérdésre keresi a választ, hogy bajban van-e a globalizáció, másrészt pedig arra kíváncsi, hogy mit tanácsolnának a klasszikusok a globalizációs tendenciák veszteséinek megsegítésére. Témái között a szabadkereskedelem változó arculata, a trumpizmus, valamint a globalizáció veszteséinek megsegítése szerepel. Talán érdekes módon ebben a részben kap figyelmet *Paul Samuelson*, akit a szerző a nagy általános kérdésekkel foglalkozó közgazdászok utolsó képviselőjeként emleget, ugyanakkor nem egyértelmű, hogy ez esetben miért nem kap tizenharmadikként helyet egy önálló fejezetben. A könyv végén szerepel egy kétoldalas glosszárrium, amelyben érdekes módon csak a tizenegyedik fejezethez és azon belül a válságok rövid történetéhez kapcsolódó definíciók jelennek meg. Nem igazán értjük azonban, hogy milyen célja volt ezzel a szerzőnek.

A könyvismertetésünkben is felvetett kérdésekre adott válaszok elolvasása után az olvasó mérlegelheti a válaszok pontosságát, ami már önmagában is gondolatébresztő. Ha a jelzett hibákon túl tudunk és túl akarunk lépni, akkor egy kifejezetten érdekes utazásban vehetünk részt, és a könyv kimondottan ajánlható a ma már elmélet-történetet nem hallgató egyetemi hallgatóknak. A szerző munkájának nagy érdeme ugyanis az, hogy mondanivalóját igyekszik úgy irányítani, hogy ráébressze az olvasót a tárgyalt kérdések fontosságára. A számos jelenkori párhuzam és esettanulmány pedig a közgazdasági elmélet-történetet hozhatja közelebb az olvasóhoz.

Linda Yueh a könyvét azzal zárja, hogy a klasszikusok életének és munkásságának maradandó hatása volt a társadalomra a múltban is és a jelenben is. A recenzens ezzel a legmesszebbmenőkig egyetért, viszont ki kell emelnie, hogy egyre többeknek csak szűk ismereteik vannak e hatásokról, illetve szerény jelentőséget tulajdonítanak nekik. Jó lenne, ha a komplex látásmód elérése érdekében ez a tendencia megfordulna.

Hivatkozás

ROBINSON, J. [1955]: Marx, Marshall, and Keynes. Delhi School of Economics, Delhi.

Pásztor Szabolcs

Pásztor Szabolcs egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közgazdaságtani és Nemzetközi Gazdaságtani Tanszék (e-mail: szabolcs.pasztor@uni-nke.hu).